G. Bibiloni

La llengua i el president

La conferència pronunciada fa pocs dies pel president de la Comunitat Autònoma sobre la —per a ell— anònima i sistemàticament innominada llengua de les illes Balears és una mostra d'equilibrisme que cerca inserir la ideologia i els interessos predominants en el seu partit dins un discurs lingüístic presentable en aquestes acaballes del segle XX. És un petit tast de l'única forma que pot revestir en aquests moments —si ha de ser mínimament operatiu— el discurs de la subordinació i la desigualtat: un discurs «civilitzat», teixit en la seva estructura superficial amb valors apreciats i apreciables (llibertat, igualtat, no-imposició), que pretenen retirar de la vista una voluntat ferrià de mantenir per damunt de tot l'hegemonia de la llengua dominant.

El contingut de la primera part de la conferència és assumible per tothom; més encara, s'arriben a dir frases que poden rebre general aplaudiment: «preservar la llibertat i la convivència és compatible amb la defensa de la nostra llengua»; «quin sentit tendrien una llibertat i una convivència bastides damunt la renúncia a la nostra història i a la nostra cultura?»; i la voluntat de llibertat i convivència no significa «que no hàgim de prendre les mesures que reclama la preservació de la llengua».

Belles paraules que tots subscrivim. La qüestió, però, és quines són aquestes mesures que la preservació de la llengua reclama. I aquí comença la decepció (valgui la llicència literària), perquè la dissertació presidencial es converteix en una exhibició de la ideologia del pseudoliberalisme lingüístic, que és aquella ideologia que no vol prendre cap de les mesures necessàries per a la protecció de les llengües desprotegides, simplement perquè aquestes llengües no interessen. Com en qualsevol manifestació del pseudoliberalisme lingüístic, la conferència martelleja amb la prevenció obsessiva contra la idea d'imposició. La mateixa repetició obsessiva és un tic anòmal i una mostra de la distorsió intel·lectual que representa reduir a conflicte allò que és la normalitat universal: el país on s'ha nascut o on es viu «imposa» a les persones, sense possibilitat d'elecció, la llengua que usaran al llarg de la seva vida. El baix percentatge de portuguesos o noruecs que han manifestat la seva queixa per haver-los estat imposat el portuguès i el noruec respectivament confirmen la nostra convicció.

El programa del Govern Balear en matèria lingüística consisteix a fer que els escolars adquireixin el coneixement de les dues llengües oficials, a ampliar una mica els espais en català a la televisió pública estatal, a oferir cursos de català als adults i aquí pràcticament s'acaba tot. Sense discutir la importància de la primera de les mesures, la sortida raonablement previsible d'aquest programa és que tot continuï bàsicament igual (que continuï no la situació sinó el procés). A partir d'aquí el missatge és contundent: cadascú que parli i escrigui el que vulgui. No, senyor president: en cap país del món la gent no parla ni escriu el que vol, sinó allò que determinen les normes d'ús lingüístic generades per les polítiques lingüístiques i les estructures de poder. Els al·lots que estudien català a l'escola, els perfectes bilingües que el vostre programa vol crear, no usaran la llengua que voldran, sinó que optaran per fer servir la moneda de més valor en el mercat de la comunicació, i aquesta moneda, de cada vegada més, és la llengua espanyola, no perquè sí, sinó com a conseqüència d'una acció de govern. Per això l'ús social del català disminueix a ritme implacable. Les llengües no avancen o reculen per una voluntat dels usuaris aïllable del context sociopolític, sinó per l'acció d'aquest context, fet sempre, absolutament sempre, d'intervenció del poder; en un o altre sentit, però intervenció. Ha estat una determinada intervenció i una determinada política lingüística practicada en els darrers tres segles que ha posat la llengua catalana en situació de ser liquidada a les illes en el segle XXI. Només una altra intervenció des del poder, decidida i sense complexos, pot garantir el futur del català. En un món en què les instàncies polítiques són fortament intervencionistes —perquè estan al servei dels interessos col·lectius— la retòrica de la no-intervenció en qüestions lingüístiques és una fal·làcia demagògica que més tard o més prest es posa en evidència. El final de la conferència agafa uns tints que podem qualificar de greus. «Si els ciutadans —diu el president— no volen parlar o escriure la llengua que nosaltres defensam [sic]... no tan sols no podrem fer res sinó que és millor que no facem res». La gravetat consisteix a culpabilitzar els ciutadans —que no solen fer més que jugar amb les regles que els marca el poder— d'un possible fracàs lingüístic per part d'una societat regida per uns polítics que ni tan sols han imaginat fer del català una llengua socialment viable. Si l'ús del català continuàs reculant fins a la residualització, ens serien responsables principals aquells que, havent pogut fer-ho, no haurien volgut crear les condicions socials que en garantissin la plenitud. Així de senzill.

Finalment hi ha en la conferència de Matas un altre aspecte completament inacceptable: la desqualificació insultant i reiterada dels qui s'han interessat de ver per la promoció del català, els qui han treballat i treballen contra vent i marea per defensar la llengua d'aquest país, qualificats per l'honorable de *legionaris de la cultura, profetes, il·luminats, ungits i salvadors*. El desdeny dels «gabinets d'estudiosos» i de les «normes dels normalitzadors», que el conferenciant oposa a la parla fresca del poble, formen part d'un estil que voldríem veure superat per sempre; un estil que, pel que té de menyspreu de la cultura, no diu molt a favor de qui té la responsabilitat de representar dignament una societat civilitzada.

Gabriel Bibiloni, professor de la UIB